

BAKA ISTVÁN

Vasárnap délután

1.

Októberi vasárnap volt, az a semmiben lebegő koradélutáni óra, az emésztés és az agyakra szálló piros köd órája, amikor a város lakói az ebéd utáni kávékat kavargatják, pörkölteket és süteményeket ízével a szájukban, és a rádióból szivárgó cigányzenét hallgatják, az asszonyok a mosogatásra, a férfiak a hamarosan kezdődő sportközvetítésre készülve; vasárnap délután volt, a város — közepén a főtér elhomályosult tükrével — szikkadt mézeskalácsként villódzott a párás napfényben, és a kihalt utcákon csak néhány szürettről hazafelé tartó, hordókkal megrakott szekér zörgött végig.

A fiú ellépett a konyhaablaktól, kiöntötte az ebédmaradékot, és tányérját a mosogatódézsába rakva, visszament a szobájába. Kicsit már bánta, hogy nem ment el a szüleivel szüretelni — egy ismerős család hívta meg őket minden évben, s ez volt az első alkalom, hogy ő elmaradt —, reggel óta egyedül volt a hideg lakásban, és már elunta magát. Ugyanakkor viszolygással gondolt ezekre a szüretekre, melyeken a munkájára nem volt szükség, az ebéd utáni magyarnótás mulatozástól pedig irtózott. Azzal az elhatározással maradt otthon, hogy a Duinói elégiákat fogja olvasni, de hamarosan ráeszmélt, hogy már nem képes arra az elragadtatásra, amit fél éve érzett, amikor először került kezébe a zöld fedelű Rilke-kötet. Önmagát próbálta okolni a révület elmaradásáért — nem lett volna szabad ébredés után engednie a paplan meleg kísértésének, és onanizálással kezdeni a napot; hányszor megfogadta, mióta Editbe szerelmes, hogy soha többé!... és ráadásul megint a szomszédban lakó harmincéves nő kellett maga elé képzelnie, hogy felizguljon; ilyenkor sohasem tudott a nála két évvel fiatalabb, hosszúhajú, őzarcú lányra gondolni, akinek még alig domborodtak a mellei —, ám a büntudatot nagynehezen elfojtva is azt kezdte észlelni, hogy a misztikus szépségű verssorok egyre zavarosabbnak és fellengzősebbnek tűnnek, mintha nem is ugyanazt a könyvet olvasná, mint fél évvel ezelőtt... Most ismét kezébe vette a zöld fedelű kötetet, és visszalapozott az Első elégiához:

Ó melyik angyal hallana meg, ha kiáltok, az égiek
rendjeiből? és mégha szívére
vonna is hirtelen egy: viharzóbb léte hevében
égten-elégnék. Mert a Szép az Iszonynak
kezdete csak, ennyit még elviselünk és
bámuljuk közönyét, hogy össze se zúzza,
megveti lényünk. Iszonyú mindegyik angyal.
S így hát mit tehetek, komoran-zokogón...

...Hiába, nem ment. Ismét csömörézés fogta el, de ebben most része

lehetett a felmelegítetlenül befalt nehéz, zsíros ebédnek is, és abba kellett hagy-
nia az olvasást. „Edit, igen, ha Edit meghallgatott volna...” — kapaszkodott a
gondolatba, bár aligha tudta elképzelni, minek kellett volna történnie akkor.

Editet már két hónapja csodálta messziről, amikor egy tízpercben odament
hozzá — a lány elsős volt, ő másodikos, s ez szinte eleve kizárta, hogy az ismer-
etség „rendes” keretek között jöhessen létre —, és dadogással küszködve el-
mondta neki, hogy régóta figyel, és úgy érzi: nekik *társaknak* kell lenniük, —
ezt most nem tudja elmagyarázni, de Edit engedje meg neki, hogy leírja, amit
erről gondol, és ha elolvassa, akkor nem fog csodálkozni, és belátja... szeren-
csére csöngettek, és a lány azt mondta hűvösen, hogy jó, írja le, de másnap
reggel, amikor a fiú megvárta őt a gimnázium kapujában, nem vette át a tele-
írt füzetet, és azt mondta, hogy ne haragudjon, de ennek semmi értelme.

A fiú lefeküdt, magára húzta a diványtakarót, mert hideg volt a szobában,
de nem volt kedve begyújtani — a kis vaskályha még az utolsó áprilisi fűtés
salakjával volt tele —, és a mennyezetet bámulta. Néhány perc múlva szoron-
gás fogta el, felugrott, és járkálni kezdett, és most már rettenetesen bánta,
hogy itthon maradt. „És ha véletlenül ő is ott van?” — jutott eszébe hirtelen,
és bár ennek nem sok valószínűsége volt, az az érzése támadt, hogy már megint
elmulasztott valami nagyon fontosat, és ettől kétségbeesett. Átment a szülei
szobájába, bekapcsolta a televíziót, de nem várta meg, amíg a képernyő kivilá-
gosodik — ahogy a bemondó hangját meghallotta, kikapcsolta a készüléket.
Felhúzta a redőnyt, és kinézett az ablakon: az üres utcára felhőárnyék borult,
és kétszáz méternyire, a sarkon már állt a köd. Egyszer csak rés támadt a nap
előtt vonuló fellegen, és vakító, széles fénysugár fűrődött a ködbe. A fényben
egy öregember alakja jelent meg: hátát a falnak támasztva a járdán ült, mel-
lette egy felfordított, ócska kalap. Bár a jelenség csak a váratlansága miatt
tűnhetett rendkívülinek, a fiú felkiáltott meglepetésében. És mivel mindenben
előjelet vélt felfedezni, elhatározta, hogy elmegey sétálni.

2.

Az öregember maga mellé tette zsíros kalapját, és fejét hátrahajtva, csu-
kott szemmel élvezte a napsütést. Ritkás, hosszú fűrtjei, bozontos, ősz szakállá
meg-megrezzentek nehézkes, sípoló lélegzetétől; időnként elégedetten kuncogott,
mintha valami jól sikerült csinyt követett volna el. Csöppet sem zavarta, hogy
az utcán nem jár senki, és az adományok számára kitett kalapja üresen tátong.
Lábát kinyújtotta, s a felcsúszott nadrágszár sejtetni engedte, hogy a rongyos,
madzaggal megkötött tornacipőhöz zoknit nem sikerült kerítenie. Egyik nad-
rágszára a térdénél fel volt hasadva, de az öreg láthatólag nemigen törődött
vele, mint ahogy azzal sem, hogy méregzöld zakója kivörösödött aranygombjait
csak a szentlélek tartotta. A zakó egyik zsebe kenyérhéjjal volt megtömve, a
másikból koszos zsebkendő türemkedett elő. Az öreg — nyomorúságos kinézése
ellenére — egy önmagával és a világgal teljes mértékben elégedett ember be-
nyomását keltette, ahogy mindenről megfeledkezve átadta magát a sütkérezés-
nek, s bár minden kilégzésnél takonykígyó csusszant ki az orrlyukából, annyi
fáradtságot sem vett, hogy az orrát kifújja. Ám egyszerre bosszúsán felmor-
dult: — Most zavartam el a felhőket, ki avatkozik már megint a dologba? —
és kinyitotta vizenyőskék szemét.

Egy ballonkabátos férfi takarta el előle a napot.

— Uram, ne haragudj, hogy kénytelen vagyok... — de az öreg rögtön
félbeszakította:

— Megmondtam, Gábrriel, hogy ilyenkor ne zavarjatok.

— Tudom, Uram, de az Angyalok Tanácsa aggódik, és arra kér, hogy
mielőbb...

— Mióta parancsol nekem az Angyalok Tanácsa? — kérdezte az öreg remegő szájszélel.

— Bocsásd meg a vakmerőségetem, de tudomásunkra jutott, hogy Ő is a városban van.

— Nem érdekel, és ti sem, megértetted? Elegem van belőle, hogy folyton körülöttem szaglásztok, ahelyett, hogy a dolgokat végeznétek.

— De, Uram, tudod, hogy innen nem tudod megakadályozni, ha... és a legutóbbi sakkpartinál is rosszabb formában voltál. És még nem tudtuk veled megbeszélni a taktikai javaslatainkat. Vagy talán megfeledektél róla, hogy a hónap utolsó vasárnapja van?

— Jól van, idejében ott leszek. De most hagyj magamra! — És hogy a férfi nem mozdult, dühösen ráripakodott: — Nem értetted?! Dolgom van!

A férfi meghajolt és távozni készült, de az öregember megállította:

— Várj, forgasd ki a zsebeidet!

Egy kétforintos és három húszfilléres hullott a kalapba. Az öreg elégedetten bólintott, aztán ismét becsukta a szemét, és lassacskán elszenderedett.

3.

A kemeneci vadászházban savanyú csend terjengett. Dél elmúlt, de doktor Hunfalvy és doktor Magyary még az igazak álmát aludta. Előzőleg késő éjszakaiig ültek a leshelyen és a csodaszarvas megjelenését várták, ám az nem mutatkozott. Csodaszarvasnak azért hívták, mert a vadászmaster szerint, aki egy holdas éjszakán pontban éjfélkor találkozott vele, minden eddigi világrekordot felülmúló agancskorona ékesítette a homlokát: harminckét ágból álló királyi fejdisz, melynek szélessége valamivel meghaladta az állat hosszát. Az agancs és a vad szőrzete egyaránt ezüstfehéren szikrázott, bár lehet, hogy ez csak a holdfény okozta érzéki csalódás volt. A vadászmasternek sikerült észrevétlenül meglapulnia egy fa mögött, így percekig gyönyörködhetett a rendkívüli látványban. A szarvasbika méltóságteljesen lépkedett az erdei tisztáson, a közepe táján megállt, és a telihold felé fordítva fejét, elbődült. Egészen más hang volt ez, mint a párzasi időszakban hallható szarvasbögés — inkább fájdalmas, mint harcias: mintha egy lélek sirna a mennyország küszöbén, ahová nem nyert beocsáttatást. A vadászmasternek a hideg futkosott a hátán, és a kísérteties élmény hatása alatt megfogadta, hogy soha többé... Ez a soha többé annyi mindenre vonatkozhatott volna, hogy másnap már maga sem tudta, mire gondolt abban a riasztóan fenséges pillanatban, s egy hét elteltével lelkifurdalás nélkül számolt be Róth kartárs helyettesének, doktor Magyarynak a csodálatos tüneményről.

Róth, illetve ahogy királyi tartása miatt a háta mögött nevezték: Ménróth kartárs hajdanán maga is híres vadász volt, de mióta egy sajnálatos baleset következtében elvesztette a szemvilágát — tisztítás közben elsült a vaddisznósőrésre töltött fegyvere —, erről a szenvedélyről le kellett mondania. A baleset még előző állomáshelyén történt, és sokan — teljesen alaptalanul — kapcsolatba hozták egy balsikerű toronyházépítéssel. A negyvenemeletes toronyház kivitelezésével különböző hazai és külföldi vállalatok voltak megbízva, s a munkálatok félbemaradását állítólag nyelvi nehézségek okozták. Róth kartársat a baleset után áthelyezték, s az új helyen már csak helyettesei, doktor Magyary és doktor Hunfalvy hódoltak a vadüldözés nemes szenvedélyének. Ezért jelentette a vadászmaster a csodaszarvas feltűnését doktor Magyarynak, aki azon nyomban elhatározta, hogy megszerzi a kivételes trófeát. A dicsőséget természetesen meg kellett osztania doktor Hunfalvyval, mert jó munkatársak lévén egymás jogait a legmesszebbmenőkig tiszteletben tartották. Ugyanez vonatkozott a kötelességekre is, s ezért, hogy minden vitát és hatásköri túllépést elkerüljenek, a következőképpen osztották fel maguk között a város irányításá-

nak területeit: doktor Magyaryé lett minden, ami a föld felett van — a mezőgazdasági gépgyártól a kéményseprő vállalatig, doktor Hunfalvy pedig rendelkezett mindazzal, ami a föld alatt van — a csatornázási művektől az állami borgazdaság pinchálózatáig.

Harmadik hete járták az erdőt eredménytelenül, míg doktor Hunfalvynak eszébe nem jutott, hogy éjszaka kellene próbálkoznuk. Hiába, a bika ezúttal sem jött elő a sűrűből, s ezért éjjel kettőkor, a vadászházba visszatérve, elkeseredett ivászatba fogtak. Már világosodott, amikor az utolsó demizson bor elfogyasztása és az utolsó rókázás után ágyba dőltek. Reggel megérkezett a vadászmeister, eltakarította a tivornya nyomait, aztán kiült a ház elé, és csendesen cigarettázva várta a vendégek ébredését — neki kellett visszafuvaroznia őket a városba.

Fél kettő lehetett, amikor meghallotta azt a különös hangot, ugyanazt a borzongató kárhözottlélek-jajongást, mint azon a rettenetes éjszakán.

— Itt van, itt van, keljenek fel gyorsan! — rohant be a házba, és kezdte rázni az alvókat, akik vérben úszó szemmel, puffedten és hányingerrel küszködve tápáskodtak fel, és sehogysem tudták megérteni, mi hozhatta őt ilyen szörnyű izgalomba. Aztán meghallották ők is.

— Ez az? — kérdezte doktor Magyary, és tüstént kiszökött az álom a szeméből.

— Igen, igen — lihegte a vadászmeister.

— Nosza, rajta, gyors legények! — pattant föl doktor Magyary; — Érjük utol azt a gímet! — visszhangozta doktor Hunfalvy, és már kint is voltak a házból, felugrottak a terepjáróra, és berobogtak a sűrűbe, a kísérteties hang irányába. Alig értek be a fák közé, amikor egy hatalmas fehér test bukkant fel előttük, majdnem derékba kapták, de nem, a szarvas átrepült a gépkocsi fölött, és a vadászháztól nem messze, a kövesúton ért földet. A terepjáró is visszakanyarodott az útra, és megkezdődött a hajszja. A szarvasbika, világbajnoki koronáját hátraszegezve, szélnél sebesebben vágatott a város felé.

4.

A fiú kilépett a kapun, és elindult a sarok felé. Már otthon kikészített egy egyforintost az egyik, és egy kétforintost a másik zsebébe, mert nem tudta eldönteni, hogy mennyit illik adni egy koldusnak, hogy se túl soknak, se túl kevésnek ne tűnjék. Azt is elhatározta, hogy jutalmul találkozni fog Edittel, s ezért a gondolatért máris megvetette magát — hogy kívánhat egy ilyen jelentéktelen és még végre sem hajtott jótettért ellenszolgáltatást...?

Az öreg az ellenfényben lebegni látszott, és a fiú a torkában dobogó szívvel közeledett feléje. A koldus aludt, a fiú már messziről látta, hogy csukva a szeme, és látta az orrából lógó takonyfonalat is. Elundorodva, és hogy minél előbb túllegyen az alamizsnaadás megalázó aktusán, meggyorsította a lépteit. Mindkét kezét zsebre dugta, és izzadó ujjai közé fogta a pénzerméket, de ahogy odaért az öreghez, hirtelen minden bátorsága elszállt, tehetetlen zavarában elfordította a fejét, és továbbsietett. Az alamizsna elmaradt, és a fiú, befordulva a sarkon, szemrehányásokkal halmozta el önmagát.

Itt már a város szélén járt, a házak megritkultak és elmaradtak, nem-sokára a laktanya kerítése következett, és azon túl a vasút. A vasúti átjáró sorompója le volt eresztve, folyt a vasárnap délutánonként szokásos, véget nem érő tolatás. A fiú megállt, és sokáig nézte, hogyan válnak le a szerelvényről egyenként az elkínzott, vörös tehervagonok, hogyan lódulnak meg és csapódnak össze ismét az ütközők tompa kongásával, és orrát időnként megcsapta az erőlködő kis mozdony füstje, melynek — talán a gyenge minőségű szén miatt — szűrős kénszaga volt.

A laktanya, a vasút és néhány, tíz évvel ezelőtt épült, kétemeletes lakóház egy hosszan elnyúló, háromszög alakú térséget zárt közre, melynek beépítését régóta tervezték, de egyelőre csak a gaz burjánzott rajta, és itt szoktak megtelepedni a körhinták, céllövöldék és a vándorcirkuszok. Most is ott árválkodott egy céllövölde a grund közepén, és a tulajdonosa, amint a fiút meglátta, lelkenedezve futott eléje:

— Jöjjön gyorsan, maga az első vendégem, az első lövés ingyen van.

A fiú, akit még nem magáztak mindenhol, elégedetten mérte végig az alacsony, hátrafésült hajú férfit, akinek hatalmas aranyfogak villogtak a szájában.

— De hát én nem tudok löni...

— Nem baj, majd elmagyarázom — mondta sietve a céllövöldés, és kezébe véve az egyik puskát, buzgón magyarázni kezdett. A fiú eközben szemügyre vette a céllövölde szegényes választékát. Az alsó sorokban pálcákra erősített papírvirágokra kellett löni — egy lövés egy forint, csak az eltört pálca érvényes —; följebb céltáblák sorakoztak, ezekre két forintért öt lövést lehetett leadni, s ha az ötből három a tizesbe talált, műbörtárcát, bólogató kutyát kaphatott a szerencsés kezű lövész, vagy fényképtartót színes sztárfotóval. De a fiút azok a vaslemezekből összeállított képek érdekelték legfelül, melyeknek valamelyik alkatrészét a találat mozgásba hozta: a pörölyét emelő kovács lecsapott az üllőre, a szélmalom vitorláit sebesen forogni kezdték, és volt még egy harmadik kép is, de erről nem tudta kitalálni, milyen mozgásra képes. Holdfényes erdei tisztáson egy különös fehér szarvas állt, hatalmas agancskoronát viselő fejét a telihold felé fordítva. A homloka közepére festették fel a célpontot. Ez a kép volt a legnagyobb, de a legmagasabbra téve, s így csak egészen kényelmetlen testhelyzetben lehetett célozni rá.

— Mi történik, ha beletalálok? — kérdezte a fiú.

— Nem ajánlom, az a legnehezebb — mondta a céllövöldés.

— Nem baj, nincs vesztenivalóm — válaszolta a fiú.

— Hát jó — egyezett bele a céllövöldés, és összedörzsölte a tenyerét —, lássuk, mire megy.

— Nem, mégsem — vonult vissza a fiú —, kezdem a rózsákkal.

A céllövöldés csalódottnak látszott. A fiú lőtt, és az egyik pálca kettétört. „Pedig én a mellette levőre céloztam” — gondolta a fiú, de azért büszke volt a sikerre. A céllövöldés átnyújtotta a papírvirágot, és megkérdezte:

— Akkor most a szarvast?

— Igen.

— Három forint — mondta szárazon a céllövöldés.

A fiú előkotorta a pénzt, amit a koldusnak szánt, s futólag elszégyellte magát, hogy szórakozásra fordítja. Vállához emelte a fegyvert, és a célgömböt — ahogy a céllövöldés tanította — ráültette a szarvas homlokára. Sokáig célzott, az izgalomtól verejtékpatakok indultak el az ujjai közül, zúgott a feje, vörös karikák ugráltak a szemé előtt... És már majdnem meghúzta a ravaszt, amikor öreges, de jól kivehető suttogást hallott a háta mögül: „Ne lőj rá, ő az én vadam!” A fiú hátrafordult, de nem látott senkit. Letette a puskát.

— Meggondoltam magam — mondta.

A céllövöldés dühbe gurult.

— De hát kifizetted, öcskös, mit szórakozol velem? Nem adom vissza a pénzed.

— Nem baj, tartsa meg! — bántódott meg a fiú a váratlan tegezéstől.

— Várjon, fiatal barátom! — kiáltott utána a céllövöldés, de a fiú nem fordult vissza. Az órájára nézett és eszébe jutott, hogy a moziban tíz perc múlva kezdődik a délutáni előadás. És ez megint esély arra, hogy találkozzon a lánnyal a moziba igyekvők között.

Kiérték az erdőből, és szétterült előttük a városig nyújtózó rónaság, melyet bearanyozott a bágyadt októberi nap búcsúzó sugara, és ők robogtak a hervadó ligetek, tarlott bokrok, díszüket hullató fák között, át az aranyos lapályon, áramló könnyűségű réten, túskebokrokon törtek át zúgva-bölgve, mint mikor az főlészél Késmárkbul kiszakad, ám egy pillanatra sem vesztették szem elől a királyi vadat, akinek hol sikerült leszöknie a kövesútról a mocsaras lapályra, és zombékról zombéokra ugrándozva messze eltávolodnia tőlük, hol ismét visszakényszerült a városba vezető útra az üldözők kíméletlen szorításában... Arcuk kipirult, izmaik megfeszültek, tekintetük megacélosodott, és mit neked másnaposság, mit neked, hogy a terepjáró akkorákat döccen, hogy a lelküket is kirázza, hogy poshadt vizű árkokon ugratnak át, nyálkás, zöld szökőkutakat fröccsentve szét, hogy fákat törnek derékba, — még a karjukat sem emelték fel, hogy arcukat a szerteröppenő gallyaktól oltalmazzák, taposs bele, ordították, ne kapj oda minden szilánkhoz, és a vadászmester úgy hajtott, mint egy gépével összeforrt sófőrkentaur, és egyre közelebb és közelebb, mindjárt beérik, ó, ha Róth kartárs most látná az ő derék ügyintézőit, ahogy félkézzel a puskát szorítva és csak félkézzel kapaszkodva ott ülnek sziklaszilárdan, mintha oda lennének teremtvé, aranyos vitézek, szép magyar leventék, még több gázt, te marha, mindjárt egéruat nyer, édes istenem, csak most az egyszer segíts, nem szabad engedni, hogy megint letérjen a kövesútról, és már a város külterületén járnak, elvillan mellettük a vasgyár, cementgyár, csavargyár, s amott már a sínek, ki merte leengedni a sorompót? felnyitni azonnal, a szarvas felszökik a levegőbe és átrepül az összetorlódtott tehervagonok fölött, egy másodpercre eltűnik a mozdonyfüstben, és ekkor magasba rugaszkodik a terepjáró is, és a sorompó túloldalán ér földet, hatalmasat zökkenve, de semmit sem veszítve lendületéből, nem történt bajuk? fordul hátra a vadászmester, ne merj fékezni, csak előre, de piros vér foly a mentére, ne bánd, csak az orrom vére, tovább, tovább, ki kell fárasztani, és száguldanak át a gazos réten, majd a házak között cikcakkban, és ablakok nyílnak, mindenki minket bámul, sebjaj, majd holnap jelentést írunk, minket arra neveltek, hogy sohasem szabad megtorpannunk, a nehézségek arra valók, hogy leküzdjük őket, most visszafordult, vissza az üres telekre, mit keres itt ez a céllövölde? ki adott engedélyt? de végre felbukott, fékezz, te barom, máris túlfutottunk... Leugrottak a dzsipről, és rohantak a céllövölde romjai közé gabalyodott szarvasbika felé, és akkor a vad, utolsó erejét összeszedve, kiszabadította magát, és szembefordult üldözőivel. Egyszerre dördült el a két fegyver, és mindkét golyó a szarvas homlokába fúródott...

Két óra múlva, amikor a tetem már a trófeától megfosztva, lenyúzva és szétdarabolva hevert előttük, doktor Magyary főlegyenesedett és a pillanat ihletétől megszállva körbemutatott véres jobbajával:

— Ezen a helyen fogjuk felépíteni a vadásztársaság új székházát.

6.

A fiú belépett a vendéglőbe, és körülnézett. A céllövöldei kalandtól felzaklatva már órák óta járkált a város utcáin, közben a mozi előtt is ácsorgott egy ideig, de a lányt nem látta. Már esteledett, de még nem volt kedve hazamenni. A céllövöldében hagyott három forinton kívül volt még egy ötvenese, és most elhatározta, hogy kipróbálja, kiszolgálják-e szeszes itallal. A terem homályos volt, csak egyetlen asztalnál ültek: három középkorú férfi és a pincér, akit bevontak a délutáni sportközvetítésről folytatott vitájukba; a fiú így észrevétlenül leülhetett a sarokba, a falnak háttal, úgy, hogy balról még egy állófogas is

fedezte. Már vagy tíz perce tanulmányozta az itallapot, amikor a pincér felrezen-
zentette:

— Mit parancsol?

Magázta, a fiú mégis szánalmasan vékony hangon válaszolt:

— Egy deci bikavért.

Megkönnyebbülten kortyolt a borból, és nézelődött. A vendéglő lassan
megtelt, mellette is egy nagyobb társaság telepedett le, két asztalt összetolva,
és hangosan, hadonászva beszélgettek.

— Átugrott a sorompón, a kocsí meg utána.

— A lezárt sorompón?

— Igen.

— Én is láttam. Hófehér volt, az agancsa nagyobb, mint maga az állat, és
szarva minden hegye egy-egy templomgyertya.

— És hol lótték le?

— A házak előtt. Valami bódét is felborítottak.

— Marhaság. Pincér, tíz hosszúlépést!

A fiú riadtan fülelt, de nem merte megkérdezni, mi történt.

— Leülhetek? — szólalt meg egy reszketeg hang mellette.

— Igen — válaszolta a fiú, és összerendezte: az öreg koldus állt az asztalá-
nál. Az öreg leült, és kalapját az asztalra borította. Egy húszfillérest a fiú ka-
pott el, és tolt vissza az aprópénzkupacba.

— Enni szeretnék és valamit inni is — mondta az öreg a pincérnek —,
ami ebből kitelik.

A pincér viszolyogva számolta meg a pénzt:

— Ebből, bácsikám, legfeljebb egy babfőzeléket hozhatok feltéttel, meg
egy pohár szódavizet.

— Én szívesen fizetek az öregúrnak egy pohár bort — mondta a fiú. —
Hozzon neki is egy deci vöröset.

— Köszönöm, fiam — mondta a koldus. A fiú alig mert ránézni, csak bic-
centett, félrefordítva a tekintetét.

— Ja — mondta az öreg, elővette a zsebkendőjét, alaposan kifújta az orrát,
aztán nekilátott a kihozott ételnek. A fiú megitta a borát, és fizetni akart, ám
ekkor az öreg, aki közben végzett a vacsorával, fölemelte a mutatójúját.

— Várj, fiam, a jószágodért cserébe elárulok neked valamit — és közelebb
hajolt hozzá —: én vagyok a Jóisten.

— Bocsásson meg, engem várnak — motyogta ijedten a fiú.

— Nem kell félned, nem vagyok őrült — mondta a koldus, és néhány pil-
lanatig a fiú szeme közé nézve, belekezdett:

Ó melyik angyal hallana meg, ha kiáltok, az égiek
rendjeiből? és mégha szívére

vonna is hirtelen egy: viharzóbb léte hevében

égtlen-elégnék. Mert a Szép az Iszonynak

kezdeté csak, ennyit még elviselünk és

bámuljuk közönyét, hogy össze se zúzza,

megveti lényünk. Iszonyú mindegyik angyal.

S így hát mit tehetek, komoran-zokogón . . .

— Honnan ismeri ezt a verset? — kérdezte a fiú megrökönyödve.

— Én sugalltam — mondta nyugodtan az öregember. — Sajnos, Rilke
azokban a napokban erősen náthás volt, ezért nem sikerült mindent felfognia,
később pedig még jobban összezavarta az egészset.

A fiú kezdte élvezni az öregot, akit megzavarodott szobatudósnak vélt.

— Másoknak is sugallt már? — kérdezte.

— Ó, igen — mosolygott az öreg —, Mozartnak például rengeteget, de őt
egy nagyon kemény sakkjátszmán nyertem, s így sokkal több beleszólásom volt

a sorsába, mint másokéba. Ti úgy tudjátok, hogy a Rekvietet egy Süßmayer nevű nagyképű fickó fejezte be, holott én, én körmöltem helyette éjszakánként, amikor a mestere már a jeltelen sírjában feküdt, amit persze én sem tudtam megakadályozni.

— És, mondjuk, a Háború és béke megírásában is segített?

— Hogyne, nagyon is sokat. A történefilozófiai fejtegetéseket ugyan rábízta Tolsztoj grófra, de Natasa Rosztova alakját már nekem kellett kidolgoznom. Nem mondom, nagy tehetség volt a gróf, de ennek a kislánynak a kisujját sem tudta volna leírni nélkülem. Vagy hogy egy még közelebbi példát is mondjak: Csontváryt napokig kellett lökdösnöm, míg a Taorminai görög színház romjainak megfestéséhez az egyedül helyes perspektívát kiválasztotta... Hát igen, vele sokat vesződtem, mint általában azokkal, akik közel hiszik magukat hozzám... És még sorolhatnám, de minek? Remélem meggyőztelek.

— Jó — mondta a fiú —, Ön a Jóisten. De...

— Kedves fiam, az Istent minden vallásban tegezni szokták, ne hozz zavarba az önözéssel!

A fiú teljesen megzavarodott, segélykérően nézett maga körül, a pincért kereste, hogy feltűnés nélkül az asztalhoz hívja. Az öreg elkapta a pillantását, és restelkedve megszólalt:

— Ha már a pincért keresed, nem rendelnél még egy pohár bort? Ne haragudj, de nem szoktam meg ezeket a zsíros ételeket, és nagyon megszomjaztam.

A fiú nem ellenkezett, de amikor az öreg felemelte a poharát, nem állta meg szó nélkül.

— Ne hidd, hogy sajnálom, de ha te vagy az Isten („a Jóisten” — szúrta közbe az öreg), miért nem teremtettél bort magadnak? Biztosan sokkal jobbat csinálnál.

— Miért, ez neked nem elég jó? Én kitűnőnek találom, s ráadásul azt a szőlőt, amiből ez a bor készült, egy nagyon csinos, barna asszonyka szedte, várj csak, mindjárt a nevét is megmondom... nem, mégsem, sajnos elfelejtettem — mondta csalódottan az öreg. — Úgy látszik, már nem vagyok a régi. Egészségedre!

A fiú is ivott, és most már határozottan kedvet érzett, hogy a koldussal ingerkedjék.

— És mondd, Uram, miért engem választottál, hogy felfedd a kilétedet?

— Véletlenül — mondta az öreg —, ne gondold, hogy számomra nincsenek véletlenek. Meg aztán van bennünk valami közös is.

— Közös? — kérdezte a fiú, és maga sem értette, miért kezdett sebesen verni a szíve.

— Igen. Mindketten elviselhetetleneknek tartjuk a vasárnap délutánokat... Miért, te mire gondoltál? — kérdezte, látva a fiú csalódottságát.

— Semmire — mondta a fiú megszégyenülten. — Bocsáss meg, Uram!

— Ugyan — legyintett az öreg —, megszoktam, hogy az emberek hozzám mérik magukat. És mielőtt megkérdeznéd, hogy miért álcázom visszataszító, öreg koldusnak magam, hát megmondom: mert így akarom. Nagyon kevés dolgot akarhatok igazán, hát legalább az ilyen apró csínyekben kiélem magam.

— Azért ez mégiscsak furcsa — mondta a fiú, aki közben teljesen beleélté magát a játékba —, hogy egy asztalnál ülök veled... Még ha hívó lennék.

Az öreg megint legyintett:

— Ne gondold, hogy én az ilyesminek valami nagy jelentőséget tulajdonítok. A fanatikusokból meg épp elegendem van. El se tudod képzelni, mennyi bajt csinálnak. És ráadásul mind az én nevemmel takarózik. Ne is beszéljünk róluk! — Az öreg elhallgatott, kiitta a borát, majd a fiúra nézett. — Nem rendelnél még egy kis bort? Persze magadnak is. Kitelik az ötvenesből, ha jól számolom.

A fiú elpirult, és már alig lepődött meg, hogy az öreg azt is tudta, mennyi pénz van nála. A harmadik pohár után a koldus dudorászni kezdett, és hamiskásan összehunyorított szemét körülhordozta a teremben ülőkön.

— Egész jó kis hely ez, csak az a kár, hogy még itt sem hagynak békén.

— Kik? — kérdezte a fiú.

— Látod azt a szikár, ballonkabátos férfit a sötét melletti asztalnál? Azt, aki a sótartót kocogtatja a késével, látod, milyen ideges? — kuncogott az öreg. — Nos hát ő Gábriel.

— Az arkangyal?

— Igen, igen, az Angyalok Tanácsa küldte utánam szaglászni. És persze van itt még egy ismerős, de őt már te is ismered.

— Kicsodát? — forgatta fejét a fiú, s ahogy megpillantotta, szorongás fogta el. A szemközti sarokban, szintén egy ruhafogas mögé húzódva, a céllövöldés ült megtépett ruhában, és komor arccal bámult maga elé.

— Ő kicsoda? — kérdezte a fiú.

— Nem jöttél még rá? A Sátán.

„Hülyeség, nem hiszek az egészben” — mondta magában a fiú, mégis jeges rémület szorította össze a szívét — eszébe jutott a céllövöldei kaland, és hirtelen világosság szállta meg:

— Te figyelmeztettél, amikor a szarvasra akartam löni?

— Igen. Nem volt egészen szabályos, de hát a csodaszarvasnak így is, úgy is el kellett pusztulnia, ez már eldőlt közöttünk, nem engedhettem meg, hogy ártatlanok is viseljék a bélyeget. Sajnos, ő mindig igyekszik túlbiztosítani magát ezekkel az egyéni lélekszerzési akciókkal — elég ha Faust doktort említem —, vigyáznom kell.

— A pénzt is nála hagytam, amit neked szántam.

— Nem baj, örülj, hogy ennyivel megúsztad. Legalább megfizetted az ördögnek a tanulópénzt, és máskor óvatosabb leszel. Azt, ugye tudod, hogy a pálcára is ő irányította a golyót?

— Nem, nem tudtam, de most már értem... és szégyellem magam.

— Jól van, ne is törődj vele, inkább idd meg a borodat!

A fiú belekortyolt a poharába, kicsit már a fejébe is szállt a bor, és most megkönnyebbülést érzett és jóleső zsibbadtságot, s az öregember is egyre jobban tetszett neki.

— Uram, nem azért szálltál alá, hogy engem figyelmeztess? — kérdezte akadozó nyelvvél, és elpirult, részint azért, mert már kezdett úgy viselkedni, mintha hitelt adna a koldus fecsegésének, részint pedig azért, mert a Jóistennel helyezte egy szintre magát.

— Nem, dehogy, hiszen az ő egyéni akcióit sosem látom előre, — igaz, hogy ő sem az enyémetek... Egyszerűen egy kis egyedüllétre vágytam. Tudod te, milyen sivarak a vasárnap délutánok a Mennyben? Tulajdonképpen szörnyen unalmas alakokkal vettem körül magam. Ilyenkor szárnyhegyen szállnak, suttogva beszélnek, még a dicsfényt is lecsavarják, és egyetlen ima sem juthat el hozzám, mert nekem pihennem kell. Ugye, a hetedik nap... Hát egy fenét! — rázta az öklét mérgesen az öregember, és a fiú behúzta a fejét, mert néhányan az asztaluk felé néztek. — Mióta beindítottam ezt a nyavalyás gépezetet, más dolgom sincs, mint jóváhagyni azt a sok hülyeséget, amit a szellememben elkövetnek. És egyre jobban kicsúsznak a kezemből a dolgok. Az Angyalok Tanácsa gyakran a nevemben intézkedik, és amikor felelősségre vonom őket, álszent módon arról akarnak meggyőzni, hogy megfelelkeztem a hozzájárulásomról. Ha látnád azt a sok sunyi, jellegtelen pofát! Egy se mer a szemembe nézni, de a hátam mögött...! És persze egymást is utálják, ha három közül egy távozik, a másik kettő mindjárt őt kezdi szapulni. De különben mindig jólfésültek, pedánsak és unalmasak. Ezt az egész emberi világot azért találtam

ki, mert már elviselhetetlenül szomjaztam valami transzcendensre... Na, elég volt, beszéljünk valami kellemesebből, hamarosan úgyis mennem kell.

— Vissza a Mennybe? — kérdezte a fiú.

— Igen, tudod, nagyon nehéz játszma vár rám ma éjszaka, és még át kell gondolnom a lépéseket. A Sátán félelmetesen jól sakkozik.

— Te leülsz a Sátánnal? — csodálkozott a fiú. — Azt hittem, ellenségek vagytok.

— Azok is vagyunk — bölintott az öreg. — Tudod, fiam, a mi kettőnk viszonya nem egészen úgy van ám, ahogyan a szent könyvekben — szigorúan az én intencióim alapján — leírták. Mi ketten körülbelül egyforma erősek vagyunk, és az erőegyensúly fenntartása minden energiánkat felemészténé, ha nem kerestünk volna valami megoldást. Ezért találtuk ki a sakkot — ennek a játéknak egy leegyszerűsített formájával benneteket is megajándékoztalak —, és minden hónap utolsó vasárnapjának hétfőre virradó éjszakáján leülünk játszani. Nemcsak a végeredmény számít, hiszen egy-egy játszma évezredekig is elhúzódhat, — itt minden lépésnek tétje van: van, amelyiken háborúk múlnak, és van, amelyiken csak egy verébfióka halála. De számomra — és az ő számára is — minden egyforma fontossággal bír, és ne gondold, hogy ti, emberek, különösen kivételezettek volnátok.

Ez olyan zordan hangzott, hogy a fiú ijedten vetette közbe:

— Én nem is gondoltam.

— Dehogynem. A lelked mélyén te is azt hiszed, hogy én, a te Istened, csak a képzeleted szüleménye vagyok. És nemcsak én, hanem az egész világ, Editet is beleértve. Bár ami őt illeti... — Az öregember elhallgatott, és élvezve a fiú zavarát ravasz mosollyal nézett rá.

— Na halljam, mi a kívánságod?

— Lehetséges volna? — dadogta a fiú.

— Sokkal nagyobb ajándékot kapsz tőlem, mint amire számítasz. Neked adom ezt a szerelmet egész életedre. Még tíz év múlva is elutazol majd egy Duna-parti kisvárosba, mert valakitől azt hallottad, hogy oda ment férjhez, és egész nap járni fogod a város utcáit a nyirkos, decemberi hidegben, hogy véletlenül találkozz vele, és a cipőd átázik a lucskos hóban, a kezed lilára fagy, mert a kesztyűdet a vonaton hagytad... Elvehetem-e tőled ezt a napot, amelyen mellelleg nem fogod őt látni, elvehetem-e azokért a jelentéktelen kegyekért, amelyekben az esküvőig fog részesíteni — és amelyekben mellelleg csak kezdetben lelsz örömet — cserében az együtt töltött órák unalmáért... Ne maradjon-e meg inkább annak a hóolvadási délutánnak az emléke, amikor először láttad meg őt a gimnázium folyosóján? Ahogy ott állt az ablaknál, és a feje mögött bukott le a nap a Kálvária-domb mögé, és a haja felragyogott, mintha dicsfény övezné — nem mondom, ez a látvány rám se maradt volna hatástalan... Ezt vegyem el tőled egy majdan ritkán és kelletlenül táruló asszonyi ölért, amelyet bevallani nem mert, de egyre fokozódó csömörrel fogsz elhagyni valahányszor? De én el tudom intézni, még ha időnként közbe is kell avatkoznom, hogy ez a szerelem az életed végéig tartson, és mindig akkor ébredjen fel benned újra, amikor a legnagyobb szükséged lesz rá. Ez az én ajándékom.

„Szélhámos! Vén hülye!” — gondolta a fiú, és majdnem hangosan is ki mondta, de szégyellte a szeméből patakozó könnyeket. Amikor összeszedte magát és fölnevezett, észrevette, hogy a ballonkabátos hevesen integet nekik és az óráját mutogatja.

— Uram, Gábrriel akar tőled valamit — mondta gúnyosan a fiú.

A koldus bosszúsan fordult a ballonkabátos felé, majd felkapta a fiú poharát — az övé már üres volt —, és gyorsan kihörpintette belőle a maradék bort. Az öreg arca eltorzult...

— Mennem kell — suttogetta, és befordult az asztal alá.

A ballonkabátos és a céllövöldés abban a pillanatban felállt és kifelé indult. A céllövöldés egy újságpapírba csomagolt tárgyat tartott a hóna alatt; a kijáratnál beleütközött a ballonkabátosba, és elejtette a csomagot. A papírból összecukható sakktabla került elő, amely a földre esve szétnyílt, és a bábuk szétszóródtak. A két férfi megvető pillantással mérte végig egymást, aztán leguggoltak és nekiláttak összeszedni a sakkfigurákat.

A fiú közben segítségért kiáltott, és a vendégek az asztal köré seregltek.

— Mi történt? — kérdezte a pincér, miután átfurakodott a tömegben.

— A Jóisten... a bácsi rosszul lett — mondta a fiú.

— Hát ez bekrepált — állapította meg a pincér. — Nem kellett volna annyit innia. Egy ilyen legyengült szervezetnek nem sok kell...

— Az nem lehet, hogy a bortól — nyöszörgött a fiú.

— Jól van, nem mondta senki, hogy te ölted meg. — Most letegezze a pincér. — Emberek, segítsen valaki, kivisszük az öreget a raktárba, amíg megjönnek a hullaszállítók.

Többen ajánlkoztak, a fiú is, de végül tehetetlenül hagyta, hogy félresodorják. A vendégek figyelme hamar elterelődött róla, és a fiú nem várta meg, amíg a pincér visszajön a raktárból. Letette az asztal sarkára az ötvenest, és kimenekült az utcára.

(Megjegyzés: A Rilketől idézett sorokat Szabó Ede fordította.)

SZOBROK TÓTH VALÉRIA KIÁLLÍTÁSÁN